

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

UZUN TEZİ

“ÖLÜMÜN İKİ AYRI YÜZÜ”

Öğrencinin adı, soyadı: Nihan Cabbaroğlu

Ders öğretmenin adı, soyadı: Işıl Çırakoğlu

Diploma numarası: D1129071

Sözcük sayısı: 3611

Araştırma sorusu: Orhan Veli Kanık ve Cahit Sıtkı Tarancı şiirlerinde ölüm gerçekliği nasıl yansıtılmıştır?

ÖZ(ABSTRACT):

A1 Türk dili ve edebiyatı dersinden yapılmış bu tezde, Cahit Sıtkı Tarancı ve Orhan Veli Kanık şiirlerinde ölüm gerçekliğinin yansıtılışındaki farklılıkları ve benzerlikler incelenmiştir. Orhan Veli Kanık ve Cahit Sıtkı Tarancı'nın "bütün şiirleri" yapıtlarının yanı sıra, Türk Edebiyatı ansiklopedileri ve söz konusu şairler hakkındaki makaleler ve röportajlardan yararlanılmıştır. Girişte şairlerin hayatlarından çok şiir anlayışlarından ve ölüme bakış açılarından bahsedilmiştir. Gelişme bölümünde ki şairin de ölüm temasını içeren şiirlerinden seçilmiş, şiirlerin anlamsal çağrışımları irdelenmiş, sonuçta iki şairin ölüm gerçeğini yansıtışları arasındaki şu farklılıklar ortaya konmuştur: Cahit Sıtkı'nın şiirlerinde ölüm büyük bir korku unsuru oluştururken, Orhan Veli şiirlerinde ölüm yer yer alaya alınan doğal bir olgu olarak ele alınmıştır. (Sözcük sayısı:107)

İÇİNDEKİLER:

I.	GİRİŞ	1
II.	Cahit Sıtkı Tarancı ve Orhan Veli Kanık şiirlerinde ölüm imgeleri.....	4
III.	Cahit Sıtkı Tarancı ve Orhan Veli Kanık şiirlerinde ölüm gerçekliği	
III. I.	Ölüm korkusu.....	7
III. II.	Ölümü kabullenme ve ölüme karşı duruş	12
III. III.	Ölümü alaya alma.....	15
IV.	SONUÇ.....	17
V.	KAYNAKÇA.....	18

I. GİRİŞ:

Cumhuriyet Dönemi şairlerinden Cahit Sıtkı Tarancı, 1910-1957 yılları arasında yaşamıştır. Yaşadığı dönemdeki toplumsal olayların yanı sıra, kendi hayatı da şiir anlayışında büyük ölçüde etkili olmuştur. Ölüm ve yalnızlık, şiirlerinde çoğunlukla işlediği temalardandır. Şiir yazmaya gençliğinde başlayan Cahit Sıtkı Tarancı, bu temaların gençliğinde edebiyatına yerleştiğini 1.3.1951 yılında Varlık dergisine verdiği röportajında şöyle anlatmaktadır: “*O zaman Fransız okulundaydım. Annemden uzak bulunmam, okuldaki yabancı ve sıkıntılı hava zaten hastalıklı olan ruhumu büsbütün karartmıştı. Anneme yazdığım uzun mektuplarda bu karanlıkları biraz da sınıfta okuduğumuz edebi parçalardan esinlenerek, parlak sözcükler, göz kamaştırıcı benzetmeler ve süslü cümlelerle anlatmaya çalışıyordum.*” (Tarancı, 21)

Şiir yazmaya lise yıllarında başlayan Cahit Sıtkı Tarancı, şiirde biçim ve güzelliğe önem vermekte, şiirin tanımını “kelimelerle güzel şekiller kurma sanatı” diyerek yapmaktadır. Şiiri bir ideolojinin aşılması olarak görmediğini belirtmiş, “Şiirde hiçbir vezinle, hiçbir önyargıyla eli kolu bağlı olmamak gerektiğini” vurgulamıştır. Bir şiiri şiir yapan en önemli unsurun biçim olduğunu ve böyle düşünmesinin ardında kişisel nedenleri olduğunu “Ziya’ ya Mektuplar” adlı yapıtında şöyle dile getirmiştir: “*Biçim sorununa bu kadar takılıp kalmam, onun gerçek niteliğini araştırma yolunda bu kadar çalışmam, fizik çirkinliğimin ürünüdür. İnsan, yoksun olduğu şeyin değerini ve anlamını daha iyi anlayabiliyor. Biçimsiz de güzellik olmayacağı, olamayacağı açıktır. Güzellik ancak biçimde kendini gösterebilir.*” (Tarancı, 31)

“*İnsanın varlığına inanması ve yokluğunun bilincine varması ikilemi, Cahit Sıtkı’ nun şiirinin temelini oluşturan ana öğelerden biridir. Sevinçlerinde de, karamsarlıklarında da bu ikilem, hiç etkisini yitirmemiştir [...] Onun düşüncesine göre ömür bir oyalanmadır, sanki zaman insanla alay eder gibidir. Cahit Sıtkı’ yı en çok ezen de bu olaydır.*” (Kabaklı, 298)

Cahit Sıtkı Tarancı hakkında daha önceki çalışmalar çoğunlukla şiirlerinde biçim üzerine yapılmıştır. Bu tezde ise içerik incelemesi yapılarak, şairin şiirlerindeki temalardan “ölüm”ü ayrıntılı olarak değerlendirmek ve Orhan Veli Kanık ile karşılaştırmak amaçlanmıştır.

Orhan Veli Kanık, 1914-1950 yılları arasında yaşamıştır. Öğrenim hayatını tamamladıktan sonra bir yandan memurluk ve tercümanlık gibi çeşitli meslekler yaparken bir yandan da çeşitli dergilerde ve gazetelerde yazıları yayımlanmıştır. 1941 yılında Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday ile birlikte “*Garip*” adlı şiir kitabı çıkararak Türk şiirinde büyük yenilik

niteliği taşıyan bir akım başlatmıştır. Orhan Veli' nin şiir anlayışı, kitap ile aynı adı taşıyan bu akım kapsamında yer almış ve aynı dönemde yaşamış olmalarına karşın Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiir anlayışından oldukça farklı özellikler taşımaktadır. Orhan Veli, şiiri "insanın beş duyusuna değil, kafasına hitap eden bir söz sanatı" olarak görmektedir. Bu bağlamda şiirleri, biçim değil, anlam üzerine kuruludur ve "Eskiye ait olan her şeyin, her şeyden evvel de şairanenin aleyhinde bulunmak lazım" diyerek şiirde biçime önem vermeye karşı çıkar. Aynı zamanda Orhan Veli, şiirde anlam bütünlüğünü savunur. Bu düşüncesini şöyle dile getirmiştir: "Yüz kelimelik bir şiirde yüz tane güzellik arayan insan vardır. Hâlbuki bin kelimelik bir şiir bile tek bir güzellik için yazılır."(Veli, 30) Şiirlerinde kullandığı sözcüğün şiirsel olmaması, her türlü konunun ve sıradanlığın şiirlerinde yer alabilmesi bu düşünceden kaynaklanmaktadır.

Orhan Veli, ölümü bir bitiş olarak görmemekte, düşüncelerini ve yazdıklarını edebiyatın gelişim sürecinin yalnızca bir parçası olarak görmektedir. Ömrü bir gelişim süreci olarak değerlendirdiğini, yaşamı böyle anlamlandırıldığını, edebiyat tarihi boyunca da bu evrensel gelişimin devam edeceğini "Garip" adlı yapıtın önsözünde şöyle dile getirmiştir: "Şiirdeki garip mevhumu üzerine bugün bir yazı yazmağa kalksam herhalde aynı şeyleri yazamam. Ama bundan dolayı kim beni haksız bulabilir? Onları beş sene evvel yazmışım. Beş sene sonra da aynı şeyleri söyleyecek olduktan sonra ne diye yaşadım? O günden ölseydim olmaz mıydı? 1941 senesinde söylediklerim, 1616 senesinde 52 yaşında iken ölen Shakespeare'in 377 yaşında söylemesi lazım gelen sözlerdi. Aynı şekilde, bundan yüz sene sonra yaşayacak bir şairin sözleri de benim yüz otuz bir yaşında düşüneceğim şeyleri anlatmalıdır."

Orhan Veli şiirlerinde ölüm temasına Cahit Sıtkı Tarancı'nın işlediği kadar sık rastlanmaz. Ölüm temasını işlediği şiirlerinde bile ölüme karşı bir kayıtsızlık sezilmektedir. "Çelişmeler dolu mizacıyla en yakınlarını bile şaşırtmış, alaycı görünümünün altında ciddilik, ilgisiz davrandığı kişi ve olaylara karşı derin bir merak taşımıştır. Tasasız ve şen görünmeye uğraşan Orhan Veli, aslında üzüntülü, alıngan ve dertlidir."(Kabaklı, 448) ifadesi dikkate alındığında Orhan Veli'nin şiirlerine bu üzüntülü ve dertli yönünden çok alaycı ve ilgisiz yönünün yansıdığı görülür.

Cahit Sıtkı ve Orhan Veli' nin şiir anlayışlarındaki bu fark, onların şiirlerinde ölüm gerçekliğini de yansıtmalarındaki farkı da beraberinde getirmiştir. Cahit Sıtkı şiirlerinde, ölüm imgeleri karanlıktır, ölümü kabullenememe durumu ve ölüm korkusu hâkimdir. Öte yandan Orhan Veli şiirlerinde ölüme karşı kayıtsızlığa ve ölümü alaya alma durumuna

rastlanılmaktadır. Bu tezde bu farklılıklar irdelenerek Cahit Sıtkı ve Orhan Veli Őirlerinde ölüm gerçekliğinin yansıtılıŐı karŐılaŐtırılacaktır.

II. CAHİT SITKI TARANCI VE ORHAN VELİ KANIK ŞİİRLERİNDE ÖLÜM İMGELERİ

Şairlerin yarattığı ölüm imgeleri, onların ölümü nasıl algıladıklarına dair büyük izler taşır. Cahit Sıtkı Tarancı Şiirlerinde ölüm teması işlenirken imgeler büyük yer tutmakta, yarattığı bu imgeler üzerinden ölümü anlatmakta iken Orhan Veli Kanık, Şiirlerinde ölümden söz ederken daha az imge kullanmıştır.

Orhan Veli'nin Şiirlerindeki ölüm imgeleri, çoğunlukla rahatlatıcı ve dingin imgelerdir. Őair, "Ebedi sükût" olarak nitelendirdiği ölüme iyimser bakmakta, onu hem hüznölü bir bitiş, hem de yeni bir dünyadaki yeni yaşama başlangıç olarak görmektedir. "Son Türkü" başlıklı Şiirinde "*son saatimde mi uyandım uykudan*" , "*durdu beni ölüme götüren kervan*" imgeleriyle ölüm gerçekliğini yansıttığı anlaşılan Orhan Veli, yine aynı Şiirinde "*Kaybolmak üzere suya düşen bilezik / bak bütün kırışıklıklar silindi sudan*" (Veli, 174) dizelerinde yine bir ölüm imgesi yaratmıştır. "Suda kaybolan bilezik" ölen bir insanı simgelemektedir. Ölen bir insanın bu dünyadan ayrılışı ve bilinmeyene yol alışı da bileziğin suyun derinliklerine gömölüşü ile bağdaştırılmıştır. Sudaki dalgaların silindiği aşama ise bileziğin çok derinlere indiği ve elden bir şey gelmeyeceği aşamadır. Ölüm de bu dünyadan aynı şekilde iz bırakmadan hüznölü bir kayboluş şeklinde nitelendirilmektedir. Orhan Veli, ölümden sonra başlayacağını düşlediği yeni hayatı ise "*Uzun bir ıstırabın sonunda ve bir saadet anında gelecek ölümün türküsü*" adlı Şiirinde betimlemektedir. Şiirin ilk bölümünde yaşamdan ölüme geçiş anlatılmaktadır. Şiirde ölümden beklentiler olumludur; ölmek, cennetin nurdan kapılarını açmak olarak canlandırılmış, kapının ardındaki dünya ise "*en güzel, en son memleket*" olarak tanımlamıştır.

Şiirdeki imgeler, aydınlık ve iyimserdir. Şiirin ikinci bölümünde ise açılan kapının ardında sonsuza dek baharın yaşanacağı; yani hayatın son derece yumuşak ve neşeli geçeceğini anlatılmaktadır. Dünya üzerindeki yaşam sona erse de ölümden sonraki yaşam yeni bir ömür olarak nitelendirilmekte ve bu yeni yaşamın geride bırakılıandan çok daha güzel olacağı söylenmektedir;

"Gün vuracak baktığımız her yüze..."

Ve kızlar, kucaklarında çiçekler

Ebedi baharı getirecekler

Bu yeni başlayan ömrümüze." (Kanık, 167)

Ölüm, Aynı zamanda “Uyku” adlı şiir ölümden sonraki yaşamı bir rüyaymış gibi anlatır ve imgelerin çağrışımsal anlamları büyü, ruhani öğeler taşır;

“Sırça tasta sihirli su içilir,
Keskin Sırat koç üstünde geçilir,
Açılmayan susam artık açılır,
Başlar yolu cennete giden rüya.” (Kanık, 173)

Ölümün somut bir açıklaması yapılamaması ve ölümden sonraki yaşamın belirsizliği, ölümden sonraki yaşamı insanın düş gücünü kullanarak canlandırmasına yöneltmiştir. Çeşitli dinler ise ölümlü çeşitli biçimde açıklamışlardır. Şiir kişisi, öldükten sonraki yaşamı masalsı ve dini unsurları harmanlayarak canlandırmıştır. Sırat köprüsünün geçilmesi dini bir inanışken, susamın açılması masalsıdır. Masala göre tüm zenginlikler o kapının ardındadır, şiirde de zenginliklere kavuşmanın ölümden sonra gerçekleşeceği anlatılmaktadır.

Öte yandan Cahit Sıtkı'nın yarattığı ölüm imgeleri karanlık ve soğuktur. “Ölmüştüm, kabrinde unutulmuştu ceset / zulmette böcekler eczasını yiyordu” (Tarancı, 95) dizelerinde Cahit Sıtkı Tarancı ölümü yalnızca fiziksel boyutta ve en tüyler ürpertici biçimiyle ele almıştır. Ölüm, bir kurtuluşu, mutlu sonu değil, fiziksel anlamda bir tüketimi çağrıştırmaktadır. “Ölü” adlı şiirde de ölüm imgeleri aynı özellikleri taşımaktadır, ölmüş bir insanı betimlenirken, “boş ev” , “ağaç kütüğü” gibi benzetmeler yapılmış, ölü insan özelliklerini yitirmiş işlevsiz bir nesne olarak ele alınmıştır; “Gün o gün değildir ki / boylu boyunca uzanmış / sağlığında yatmayacağı yere / Rüzgârmiş, yağmurmuş haberi yok / farksız bir ağaç kütüğünden / Beyhudedir seslenmek ona / boş bir evin kapısı çalınmaz.” (Tarancı, 103)

Cahit Sıtkı şiirlerinde ölüm imgeleri ruhsal boyutta incelendiğinde ise yine istenmeyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. “Kuyu” adlı şiirde ölüm hem ruhsal hem de fiziki boyut açısından yorumlanabilir: “Güneşe bakacak yerde, geceye sarılıp kalmak, Sükût içinde ufalmak, olur yalnız ölülerde” (Tarancı, 79)

“Sükût içinde ufalmak” veya “geceye sarılıp kalmak” imgeleri ölümlerin toprağın altında olması, bunun gerekliliği olarak toprakta dağılmaları ve karanlıkta kalmaları açısından fiziki boyut taşımaktadır. Aynı imgeler soyut anlamda ele alındığında ise, “sükût” ölümlerin ruhlarının suskunluğunu, gecenin karanlığı ise ölümün bilinmezliğini temsil etmektedir. Bu

bağlamda ruhsal anlamda ele alınan imgeler, karamsarlık ve ölümlü istenmeyen bir durum olarak yansıtmaya açısından fiziksel boyuttaki imgelerle örtüşmektedir.

İki şairin yarattığı ölüm imgeleri arasındaki bu farklılık, şairlerin ölüme bakışlarındaki değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Orhan Veli, ölüm imgelerinde, karamsarlıktan uzak ve hatta umutlu bir tablo çizerken Cahit Sıtkı, şiirlerinde ölüm temasını işlerken karamsar ve korkutucu imgelere yer vermiştir.

III. CAHİT SITKI TARANCI VE ORHAN VELİ KANIK ŞİİRLERİNDE ÖLÜM GERÇEKLIğİ

III.I. ÖLÜM KORKUSU

Cahit Sıtkı Tarancı Şiirlerinde ölümden korktuğuna dair izlere sıklıkla rastlanılmaktadır. Ölüm temasını yoğun bir Şekilde iŐleyen Őair, korkunun kendisini ve belirtilerini de Şiirlerinde konu almaktadır. “*Obsession*” başlıklı Şiirinde ölüm korkusu bir saplantı olarak ele alınmıştır. Şiir kişisi, Şiirin tamamında ölüme seslenmektedir. Şiirin birinci bölümünde Şiir kişisinin ölüm korkusu açıkça belirtilmiŐtir;

*“Ey her gün gölgesini omzunda duyduğum el,
-Gölgesi kendisinden bin kere beter ölüm-
Her gece karanlıkta karŐıma çıkan heykel,
Herkes gibi bana da bir gün mukadder ölüm”.*(Tarancı, 90)

Şiir kişisinin ölümün gölgesini omzunda hissediyor olması, ölümü kendisine yakın hissettiğini göstermektedir. Üçüncü dizede bu istenmeyen durumun her gece yaŐandığı belirtilmiŐtir. Şiir kişisinin ölüm gerçeğini kafasından atamaması, dördüncü dizede belirtildiği gibi Şiir kişisinde ömrünün kısa olduğu ve bir gün tükeneceği konusunda bir farkındalık yaratmaktadır. Öleceği düşünceğini zihninden atamaması durumu Şiirin baŐlığında belirtildiği gibi Şiir kişisinde bir saplantıya dönüŐmüŐtür, öyle ki zihninde beslediği bu korkunun, ölümün kendisinden bile beter olduğunu söylemektedir. Şiirin ikinci bölümünde ise Şiir kişisinin ölüm düşünceğini karşısındaki tutumu yansıtılmaktadır;

*“Kandırсын beni bırak bu renkler, bu kokular,
Ne olsa bu bahçede bir Őarkılık günüm var;
Bilmem ne aksettirir yarın benden bu sular,
Ve sanmam geri gelsin bu giden günler ölüm.”* (Tarancı, 90)

Şiir kişisi, ilk iki dizede belirtildiği gibi, ölümün onu alacağı düşünceğinden kurtulmayı ve ebediyen yaŐayacakmıŐ hissini sürmesini düşünmektedir; ancak bunu baŐaramamakta, ölümü görmezden gelememektedir. Cahit Sıtkı, ölüm konusundaki aynı saplantılı duyguları bir başka Şiirinde Şöyle dile getirmiştir:

*“Ölüm sinsi ölüm,
Ey açmayan gülüm
Ötmeyen bülbülüm
Ne çıkar gündüzün
Unutsam da yüzün,
Ne olsa ki bir gün
Er geç yapacağın
O amansız baskın,
Kâh tufan, kâh yangın
Gibi bu düşünce
Bütün dehşetince
Kafamda her gece.”(Tarancı, 91)*

Şiirde yine şiir kişinin öleceği düşüncesini zihninden çıkartamadığı ve bu durumun kendisini rahatsız ettiği anlatılmaktadır. Şiir kişinin, gündüzleri ölüm düşüncesini unutmayı başardığını söylenmektedir; ancak bunun işlevsiz olduğu; çünkü her gece ölüm korkusunun şiir kişinin benliğini yeniden sardığı anlatılmaktadır. Bu duygudan kurtulma isteğini anlatan bir diğer şiir ise “Korkulu köprü” dür:

*“Beşikten başlayıp mezara uzanan,
Tenha ve korkulu bir köprüdür ömrüm.
Ağır varlığımı aynı hızla her an
Bir baştan bir başa beyhude sürürüm.

‘Haydi mezara koş’ der gaipten bir ses.
Gönlümse fısıldar: ‘Boş kalamaz beşik’.
Hep böyle tereddüt içinde ben bikes,
Beyhude ararım bir kaçacak delik.” (Tarancı, 54)*

Şiir kişisi, doğumla başlayan ömrünün ölümle biteceğinin farkındadır ve bu iki noktayı köprünün başlangıcı ve bitişi olarak ele almıştır. “Tenha” ve “korkulu” sıfatlarını kullanarak nitelendirdiği köprü ise bir baştan diğer başa sürekli ilerlemekte olduğu yaşamıdır. Kafasının içinde duyduğu “Haydi mezara koş” sesi, şiir kişisini köprünün bitimine, ölüme çağırmakta, bu nedenle onu devamlı olarak korkutup, huzursuz etmektedir. Buna karşılık kendi benliğinin bir parçasını simgeleyen gönlü, “beşiği boş bırakmak istememekte”, onu köprünün doğumu

simgeleyen diğer başına sürüklemektedir. İki uç düşüncenin arasında kalmış şiir kişisi, tercihini yapamamakta, köprünün iki başı arasında gidip gelmektedir. İçinde bulunduğu durumu sonlandırmak istemekte, ancak başaramamaktadır.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın ölüm korkusunun bir nedeni de unutulmaktır. Öldükten sonra yaşam sahnesinde artık rol alamayacak, çevresindekiler de onu unutacaktır. Sevdiği ve değer verdiği insanların onu unutacağını düşüncesini "*İnsan Hali*" başlıklı şiirinde şöyle yansıtmıştır:

*"Bana da yolculuk görüldüğü gün,
Bulunmasına bulunur sanırım
Tabutumu taşıyacak üç beş dost;
Arkamdan ağlayacak bir kızcağız."* (Tarancı, 195)

Ölümünün ardından üzülecek, onu arayacak insanlığın varlığı, şiir kişisini rahatlatmaktadır; ancak bu sürecin uzun sürmeyeceği gerçeği ve şiir kişinin asıl korkusu olan unutulmak şiirin ikinci bölümünde şöyle yansıtılmıştır:

*"Fakat zamanla dostlar unutulur;
Sevgiliyi bir başkası avutur.
İstemem o dehşet gün gelip çatsın;
Bana kimseler anam kadar yanmaz."* (Tarancı, 195)

Orhan Veli şiirlerinde ise ölüm, büyük bir korku unsuru oluşturmamaktadır. Cahit Sıtkı şiirlerine kasvetli bir unsur olarak yansıyan ölüme karşılık, Orhan Veli şiirlerinde ölümden sıradan bir olaymışçasına rahatça söz edilmektedir. "*Derdim başka*" adlı şiirdeki "*Hoş, olsa da korkacak mıyım zaten, Güneşle gelecek ölümden?*" ifadesi, iki şairin ölümü ele alışları arasındaki karşıtlığı açık bir biçimde yansıtmaktadır. Şiir kişisi ölümden korkmadığını açıkça belirtmiştir. Ölümün güneşin doğması kadar doğal olduğunu ve bir gün mutlaka kendisinin başına geleceğini kabullenmiştir.

*"Ben ki her nisan bir yaş daha genç,
Her bahar biraz daha âştığım;
Korkar mıyım?
Ah, dostum, derdim başka..."* (Kanık, 48)

Dizelerinde Őir kişisi, her nisan bir yaş daha genŐleŐtiđini vurgularken, zamanın akıŐını, bedeninin yaŐlanması olarak değil, ruhunun genŐleŐmesi olarak ele almıştır. Her bahar biraz daha aÇık olması ise, hayattan aldığı zevkin zamanla artıyor olduğunu gostermektedir. Őir kişisi, yaşama bağlılığından dolayı olümden korkmamaktadır. “Ölüme yakın” adlı Şiirde ise, Őir kişisinin olümden korkmaması, hayata olan kızgınlığından ötürüdür: “Ölürüz diye mi üzülüyoruz?/ Ne ettik, ne gördük Şu fâni dünyada, Kötülden gayri?”. (Veli, 103)

Őir kişisinin içinde bulunduğu zaman dilimi ve uzamın soğuk ve kasvetliliği “AkŐamüstüne doğru, kıŐ vakti,/ bir hasta odasının penceresinde” imgeleri kullanarak yansıtılmıştır. Őir kişisi için gün bitmek üzeredir, Őir kişisinin hasta odasında olması ve içinde bulunduğu zamanı iki kez vurgulaması, zamanı ömrü açısından da ele aldığının göstergeleridir. “Yalnız bende değil yalnızlık hâli;/ deniz de karanlık, gökyüzü de;/ bir acayip, kuŐların hali.” Dizelerinde ise Őir kişisinin kendini ölüme yakın hissetmesi karşısındaki duygu durumunun dıŐ dünyaya yansımaları anlatılmaktadır.

Őir kişisinin ömrü de bitmekte olan gün gibi bitmeye yüz tutmuŐtur; bu da Őir kişisinin ölümlle yüzleŐtiđini göstermektedir; ancak Őir kişisi, yaklaŐan ölümden rahatsızlık ve korku duymak yerine “Ölünce kirlerimizden temizlenir,/ Ölünce biz de iyi adam oluruz;/ ŐöhretmiŐ, kadınmiŐ, para hırsıymıŐ,/ Hepsini unuturuz.” (Veli, 103) ifadelerini kullanarak hayata sitem etmektedir. Hayatta iyilik bulamamıŐ ve hep dünyevi kötülüklerle karŐılaŐmıŐ Őir kişisi, ölünce bunlardan kurtulacağını düşünmekte bu nedenle yaklaŐan ölüm nedeniyle üzüntü veya korku duymayı gereksiz bulmaktadır. “Őöhret, para hırsı, kadın” diye nitelendirdiği, insanı kötülüğe ittiğini düşündüğu nedenlerin ölünce ortadan kaybolacağı gerekçesiyle yaklaŐan ölümü karşısında rahatsızlık duymamaktadır. “Yaşamak” adlı Şiirde ise “Ölüme Yakın” başlıklı Şiirin tersi bir düşünce hâkimdir; yaşama sevinci ağır basmıŐ, yaşamın her türlü zorluklarına rağmen hayata olan bağlılık dile getirilmiŐtir. “Ölüme Yakın” adlı Şiirde kötölenen, Őir kişisini yaşamdan soğutan dünyevi eğlence ve keyif unsurları, “Yaşamak” adlı Şiirde, yaşama bağlayıcı unsurlar olarak ele alınmıştır; “Gönül verip türkü söylemek yar üstüne” , “Yıldız ıŐıđında dolaŐıp geceleri,/ gündüzleri gün ıŐıđında ısınmak” imgeleri, dünyevi zevkleri temsil etmekte ve Őir kişisini hayata bağlı kılmaktadır. Aynı zamanda, Őir kişisi, bu zevkleri her zaman yaŐayamayacađının, hayatın zorluklarının da farkındadır;

“Biliyorum, kolay değil yaşamak;

Ama işte

Bir ölüniün hala yatağı sıcak,

Birinin saati iŐliyor kolunda.

*Yaşamak kolay değil ya kardeşler,
Ölmek de değil;
Kolay değil bu dünyadan ayrılmak.”(Veli, 149)*

şiiir kişisi yaşamanın zorluğundan söz etse ve yaşamı eleştirse de, onların varlığı bile şiiir kişisini hayata bağlı kılmakta, ölümlü tercih etmek düşüncesini zorlaştırmaktadır. şiiirde sözü geöen, şiiir kişisinin ölümden uzaklaşmasını sağlayan etmenler ise “bir ölünlün yatağının hala sıcak olması” ve “saatinin işliyor olması” imgeleriyle dile getirilmiştir. Bu imgeler, ölümlerin bu dünyada bıraktıkları yaşanmışlıklarına dair silinmemiş izlerdir. Ölmüş olsalar bile insanların kolayca bu dünyadan kopamıyor olması bu şekilde dizelere yansıtılmıştır.

III. II. ÖLÜMÜ KABULLENME VE ÖLÜME KARŞI DURUŞ

Cahit Sıtkı Tarancı ve Orhan veki şiirleri arasındaki diğer fark, ölümü kabullenme durumudur. Cahit Sıtkı Tarancı şiirlerinde ölüm gerçeği yadsınırken, Orhan Veli şiirlerinde ölüm genellikle kabullenilmiş, hazmedilmiş olarak görölmektedir. İki şairin de sevilen kişinin kaybedilmesinden bahseden şiirlerinde bu fark açıkça görölmektedir. Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Sadri Ertem' i düşünürken" adlı şiiri buna örnek gösterilebilir:

"İnanmıyorum öldüğüne!

Her zaman seyahat ederdi;

Gözümüzü yolda bırakmaz,

Haftasına kalmadan döner,

Şenlendirirdi soframızı;

Türlü fıkralar naklederek.

Hala dönmediğine göre

Bu seferki seyahatinden,

Kabahat yollarda olmalı;

Ona kalsa böyle gecikmez,

Sözünün üstüne gelirdi;

Ne de olsa iyi adamdı."(Tarancı, 121)

Şiirde, sevilen bir kişinin ölümü anlatılmaktadır. Şiirin "İnanmıyorum öldüğüne" diye başlaması, şiir kişinin değer verdiği Sadri Ertem' e ölümü yakıştıramaması ve onun öldüğü gerçeğini kabullenememesi temeline dayanmaktadır. Sadri Ertem' in sıklıkla seyahate çıktığı ve söz verdiği vakitte döndüğünden şiirde söz edilmiştir; şiir kişisi, onun ölümünü de bu tür seyahatlerinden birine yormuştur. Sadri Ertem bu defa söz verdiği vakitte dönmemiş, alışılmışın dışında davranmıştır; çünkü o ölmüştür ve bu seyahatten geri dönüş şansı yoktur; ancak şiir kişisi buna inanmak istememektedir. Şiir kişinin Sadri Ertem'in sözünü tutacağına olan güveni sarsılmamıştır, onun elinde olsa geri geleceğine dair inancı vardır, bu nedenle gelememesinin gerekçesini "yollara", yani içinde bulunduğu koşullara dayandırmaktadır. Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Ben ölecek adam değilim" adlı şiirinde de yine ölümün kendisini de bulacağını kabullenememe durumuyla birlikte ölüme itiraz ediş söz konusudur.

"Kapımı çalıp durma ölüm, Açmam; Ben ölecek adam değilim." Dizelerinde şiir kişisi, ölümün kapısını çaldığını söylemektedir; ancak kapıyı açmak istememektedir, yani ölümlle

yüzleşmekten kaçınmaktadır. “Ben ölecek adam değilim” demesi, onun ölümü hak etmediği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Şiir kişisi, bunun gerekçesi olarak da “*Alıştım bir kere gökyüzüne; Bunca yıllık yoldaşımdır bulutlar. Sıkılırım Kuşlar cıvıdamasa dallarında*” ve “*Yağmur mu yağıyor, Güneş mi var Fark etmeliyim Baktığım pencereden.*” (Tarancı,110) diyerek yaşama olan bağlılığını göstermektedir. Ölümün bir gün kendisini alacağı gerçeğini inatla reddetmekte, yaşama bağlılığını ölümden daha üstün tutmakta, bu bağın kendisini ölümden uzak tutacağına inanmaktadır.

Orhan Veli ise “*Kapalı Çarşı*” başlıklı şiirinde, sevilen kişinin ölümü karşısında Cahit Sıtkı Tarancı’nın şiirlerindeki kabullenememe durumundan çok farklı bir portre çizer. “*Ablamı tanımazsın, / Hürriyette gelin olacaktı, yaşasaydı/ Bu teller onun telleri, bu duvak onun duvağı işte.*” (Veli, 102) derken şiir kişisi, kaybettiği ablasından bahsetmektedir; ancak Cahit Sıtkı Tarancı’nın “*Sadri Ertem’i Düşünürken*” başlıklı şiirinin aksine, ablasının geri geleceğine dair herhangi bir beklentisi yoktur. Kapalı Çarşı’ da ablasını hatırlatan nesnelere karşılaşmıştır; gelinlik ve gelin teli olan bu nesnelere, ablasının yaşayamadan öldüğü evlilik düşlerini simgelemektedir. Şiir kişisinin bundan söz ederken herhangi bir inkâr etme durumunun olmayışı ve onun öldüğü gerçekliğini açık bir biçimde ifade etmesi, ablasının genç yaştaki ölümünü kabullenmiş olmasının bir göstergesidir. “*Rüya*” başlıklı şiirinde ise yine bireyin sevilen birinin ölümü karşısındaki çaresizliği vurgulanmaktadır:

“Annemi ölmüş gördüm rüyamda.

Ağlayarak uyanışım

Hatırlattı bana, bir bayram sabahı

Gökyüzüne kaçırdığım balonuma bakıp

Ağlayışımı.” (Veli,34)

Sevilen bir insanın ölümünün konu alındığı bu şiirde şiir kişisi annesini kaybettiğini rüyasında görmüş ve bunun hissettirdikleri, şiir kişisinin çocukken gökyüzüne kaçırdığı balonun ardından yaşadığı duyguları çağrıştırmıştır. Bu durumun nedeni iki olayın şiir kişisinde yarattığı ruh durumunun benzerliğinden kaynaklanmaktadır. Çocuğun balonunu kaçırdığı için ağlaması, hayallerinin ve yaşama sevincini yitirmesi ile açıklanabilir, şiir kişisinin annesini yitirince hissettikleri de bunlara çok benzemektedir. Balonu gökyüzüne doğru bağımsızca yükselmesi karşısında bir çocuğun hissettiği çaresizlik nasılsa, annesinin ölümü karşısında şiir kişisinin hissettikleri de aynıdır. Şiir kişisi, ölüm karşısında çaresiz kalmakta, itiraz edememektedir. Şiir kişisi, çocukken balonunun arkasından ağlamaktan başka yapacak bir

Őeyi olmadığı gibi annesini geri d6nüşü olmayan bir biçimde kaybedişinin ardından da ağlamaktan başka bir Şey yapamamaktadır.

III. III. ÖLÜMÜ ALAYA ALMA

Ölümden söz eden Cahit Sıtkı Tarancı şiirlerinde korku havası hâkimken, Orhan Veli, şiirlerinde ölümü doğal karşılamasının yanı sıra ölümü ve hayatı alaya almayı da başarmıştır. Ölümü ve hayatı mizahi yönden ele alırken de hayattaki olumsuzluklardan yola çıkmıştır. Orhan Veli'nin “*Ölümün hiç de fena bir şey olmadığını*” yaşam koşullarından yola çıkarak dile getirdiği “*Yokuş*” başlıklı şiiri bu duruma örnek gösterilebilir:

*“Öteki dünyada akşam vakitleri
Fabrikamızın paydos saatinde
Bizi evlerimize götüreceğ olan yol
Böyle yokuş değilse eğer
Ölüm hiç de fena bir şey değil.” (Veli, 188)*

Şiir kişisi, her akşam iş çıkışında evine giderken çıktığı yolun yokuş olmasından rahatsızlık duymaktadır. Her akşam bunu yaşaması, onu zorlamakta ve bıktırmaktadır; aynı zamanda bunun kurtuluş yolunun, rahatlayacağı zamanın ölümünden sonra olmasını da mizahi bir biçimde eleştirmektedir. Benzer durum “Giderayak” adlı şiirde de yansıtılmıştır; şiirin başlığının “giderayak” olması, bu dünyadan uzaklaşmak üzere olduğunu çağrıştırmaktadır:

*“Handan, hamamdan geçtik,
Gün ışığındaki hissemize razıydık;
Saadetinden geçtik,
Ümidine razıydık;
Hiçbirini bulamadık;
Kendimize hüznler icat ettik,
Avunamadık;
Yoksa biz...
Bu dünyadan değil miydik?” (Veli, 77)*

Şiirin geçmiş zaman ile anlatılması, yaşananların bittiğini, değiştirecek bir şey kalmadığını vurgulamaktadır. Şiir kişisi yaşamdan beklentilerini sürekli düşürmesine rağmen, bu beklentilerini hiçbir koşulda gerçekleştirememiş, yaşamdan umduğunu bulamamıştır. Bu nedenle kendini yaşama yabancı hissetmekte, beklentilerini karşılayabilenlerin ait olduğunu düşündüğü hayat karşısında “*Bu dünyadan değil miydik?*” diyerek bunun nedenini mizahi bir biçimde sorgulamaktadır.

Buna karşılık Cahit Sıtkı Tarancı şiirlerinde ölümün alaya alınışına sıkça rastlanılmamaktadır; ancak Cahit Sıtkı' nın “*Dalgın Ölü*” başlıklı şiirinde ölüm teması işlenirken mizahi bir bakış açısı görülür. “*Dün güzel bir kadın geçti / Kabrimin yakınından / Doya doya seyrettim/ Gün hazinesi bacaklarını/ Gecemi altüst eden*” dizelerinden, şiirin bir ölünün ağzından yazıldığı görülmektedir. Alışılmadık olan bu duruma mizahi bir bakış açısı şu dizelerde görülmektedir: “*Söylesem inanmazsınız / Kalkıp verecek oldum / Düşürünce mendilini / Öldüğümü unutmuşum*” Şiir kişisi ölü de olsa yaşamla bağlarını koparmamıştır. Hala, mezarının yanından geçen güzel bayan onu etkilemektedir, ancak dünyayla fiziksel olan bağlarını kopardığı için bayana mendilini verme isteğini gerçekleştirememiştir.

IV. SONUÇ

Ölüm temasını içeren şiirlerine bakıldığında Cahit Sıtkı Tarancı'nın ölüm gerçekliğini yansıtırken ölüm korkusuna oldukça yer vermiş, onu tedirginlik verici bir felaket olarak yansıtmıştır. Ölüm temasına şiirlerinde bu kadar yer vermesi, onun "Ölüm Şairi" olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar, "Edebiyat üzerine makaleler" adlı yapıtında Cahit Sıtkı için: *"onun şiiri, ölümün aynasında küçük ve dağınık tuşlarla bütün hayatı ve insan kaderini toplar"* ifadesini kullanmıştır. Gerçekten de Cahit Sıtkı, şiirlerinde ölüm teması içinde aşk, arkadaşlık, aile gibi insan hayatında büyük yer tutan kavramları gizliden gizliye insanlığın ortak kaderi olan ölüm teması içinde sorgulamıştır. Diğer taraftan Orhan Veli, ölüme farklı bir bakış açısıyla yaklaşmış, ölüm korkusunu veya endişeyi şiirlerinde yansıtmamıştır. Bunların yerine ölüm gerçekliğini yaşamı eleştirmek için kullanmış, yaşamın yaşamaya değip değmeyeceğini ölüm aracılığıyla sorgulamıştır. Ölüm gerçekliğini yansıtış biçimlerindeki bu farklılık, hem şiir anlayışlarındaki farklılıktan hem de kişisel eğilimlerinden kaynaklanmaktadır. Her iki şairin de kendilerine özgü tarzları olması, şairlerin edebiyat dünyasında iz bırakmalarını sağlamıştır.

KAYNAKÇA:

“Tarancı, Cahit Sıtkı”. Tanzimat’ tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi. Yapı Kredi yayınları, İstanbul: 2003.

“Kanık, Orhan Veli”. Tanzimat’ tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi. Yapı Kredi yayınları, İstanbul: 2003.

Kabaklı, Ahmet. “Cahit Sıtkı Tarancı” Türk Edebiyatı. Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1966.

Kabaklı, Ahmet. “Orhan Veli Kanık” Türk Edebiyatı. Türkiye Yayınevi, İstanbul, 1966.

Özcan, Mahir. Ömer Ünlü “Cahit Sıtkı Tarancı” 20.yüzyıl Türk edebiyatı” İnkılap yayınevi, İstanbul:1998.

Özcan, Mahir. Ömer Ünlü “Orhan Veli Kanık” 20.yüzyıl Türk edebiyatı” İnkılap yayınevi, İstanbul:1998.

Tarancı, Cahit Sıtkı. Bütün şiirleri. İstanbul: Can Yayınları, 2008.

Veli, Orhan. Bütün Şiirleri. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2008.